

Alma Trauber: Rena i Vladane, vaša izložba koju smo planirali otvoriti u Galeriji Striegl 31. marta 2020. godine je pomeren a novi datum njenog otvaranja znaćemo kada se normalizuje situacija. S obzirom na trenutno stanje pandemije kako vidite smjer(ove) u kojem će ići suvremena umjetnička scena i produkcija znanja na tom polju?

Rena Raedle i Vladan Jeremić: Ceo svet se nalazi u velikoj neizvesnosti koja je mnogim ljudima do sada bila nezamisliva. Kriza koja je zadesila čovečanstvo ima i imaće kompleksne implikacije o kojima je nezahvalno govoriti u ovom trenutku pošto se nalazimo u samom središtu te krize, koja se menja se iz dana u dan. Ono što nam izgleda poražavajuće u ovoj situaciji jeste deficit solidarnosti i kolektivne svesti u Evropi. Nedostaje pravomerni kolektivni odgovor društvenih struktura na ovakva stanja. U toj situaciji je čudno, čak pomalo i sebično govoriti o sopstvenoj umetnosti i kulturnoj produkciji, iako je tačno da umetnički sadržaji jesu važni za kondiciju duha, možda i više nego pre. S druge strane, u prvom planu javnog govora i brige sada trebaju biti medicinski radnici i radnice kao i svi drugi radnici koji se trenutno bore za živote. Zbog višedecenijske neoliberalne politike i rezova u javnom sektoru, a pre svega u sektoru zdravstva i zbog neadekvatnog ulaganja u nauku, u celoj Evropi došlo je do slabljenja zdravstvene zaštite sa rđavim posledicama po ljude.

U području kulture mnogi muzeji ili filmski centri su otvorili svoje arhive i biblioteke online, kulturna aktivnost se pokušava prebaciti na mrežu. Koliko god to u ovoj situaciji izgledalo kao pravilan potez, translacija umetničkih formata u prostor mrežne komunikacije ne može zameniti nedostajući direktan kontakt i performativnost, ali će se online prakse ubuduće zasigurno sve više etablirati. Programi za mobilnost umetnika, rezidencije, ona poželjnost permanentnog prisustva umetnika svuda po svetu, letenje od jedne destinacije do druge, dovedeni su u pitanje. Ova kriza je brutalno dovela u pitanje postojeću kulturu mobilnosti umetničkog sveta.

Alma: Vaš rad pod nazivom *Abeceda Željezare* je nastao u Sisku u sklopu *Festivala Željezara 2015. godine*. Možete li nam ispričati koja je osnovna ideja ovog rada i

njegova moguća iščitavanja u širem društveno-političkom kontekstu, osobito u ovom aktualnom kontekstu u kojem se nalazimo?

Rena i Vladan: Ovaj rad je nastao pre pet godina u Sisku i zapravo smo ga želeli vratiti u Sisak u jednom sasvim novom obliku pri čemu je vidljivo da je prošao kroz transformaciju svaki put kada je bio izlagan na raznim mestima. *Abeceda Željezare* je postala deo drugih naših radova ili je izlagana na nove načine koji su drugačiji od njenog prvog izvođenja u Capragu 2015. godine. Ovaj rad je do sada predstavljen u Rijeci, Berlinu, Talinu, Veneciji, Osijeku i Beogradu. U svakom od tih izlaganja, *Abeceda* se uklapala u novi narativ i javni prostor. U Beogradu je to bilo u sklopu neverovatnog kompleksa Astronomske opservatorije, u Rijeci pak na glavnoj ulici u sklopu *Zbora Crvene Rijeke* 2017. godine.

Abecedom *Željezare* pokušavamo da ponudimo podsticaj za razumevanje kvaliteta koji je imalo radničko samoupravljanje, u cilju da podstaknemo transformaciju mišljenja umetnosti i društva u tom pravcu. Rad ima referencu na prošlost zajedničkog stvaranja između radnika i umetnika, čiji rezultat zajedničkog rada, skulpture od proizvoda koje je pravila *Željezara Sisak* i koje su nastale u okviru *Kolonije Željezare Sisak* od 1971. do 1990. godine, možemo i danas uočiti u Capragu. Pošto mi smatramo da kvalitet leži u samom zajedničkom stvaranju umetnika i radnika, a ne eksplicitno u preostalom predmetu skulpture, u *Abecedi* je od našeg interesa proizvodna istorija ovih objekata. Nama nije od početka bila primarna afirmacija skulptura koje treba zaštititi od propadanja, već nam je cilj revalorizacija odnosa u procesu stvaranja. Naša *Abeceda Željezare* ima nameru govoriti o tom odnosu kao umetnosti, pronalazeći znakove i jezik s kojima je to moguće komunicirati i spoznati. Reč je zapravo o svojevrsnoj „abecedi“ mišljenja zajedničkog rada, kao slobodne prakse i borbe za zajedničko stvaranje.

Abeceda Željezare se zapravo sastoji od umetničkih transparenata u javnom prostoru, koji su na početku bili namenjeni naselju Caprag ali se u kasnijem korišćenju ovih materijala došlo do raznih varijacija na temu koje želimo pokazati u Sisku. *Abeceda* je uspela da komunicira u raznim oblicima i kontekstima i na to smo

posebno ponosni jer smo je zamislili kao “umetnički govor” gde nam se kroz priču obraća sama materija: ruda željeza, cevi, limovi, čelik i skulpture. U štampanim tekstualno-grafičkim listovima koje smo distribuirali svuda gde smo izlagali *Abecedu*, smo objavili priču materije koja do tada nije bila ispričana. Na mesto junaka mi stavljamo istoriju materije i njen kvalitet nastanka. Ovaj preokret koji izvodimo u *Abecedi* je krucijalan za današnje razumevanje prirode i sredine u kojoj živimo i radimo. Uzrok mnogih problema sa kojima se suočavamo se nalazi u nerazumevanju povezanosti, sklopa i inteligencije žive i nežive materije. Ignorišući te veze i svet koji ih okružuje, društva izraženog individualizma iz svog nesporazuma prave greške sa krupnim posledicama. U tom smislu je *Abeceda* veoma aktuelna u situaciji krize u kojoj se nalazimo.

Alma: Prostor vašeg umjetničkog djelovanja, istraživanja i produkcije kreće se unutar relacija umjetnost-društvo-politika. U svom radu oslanjate se na specifične metode umjetničkog istraživanja što zaista daje uvid u kompleksne strukture funkcioniranja društva u cjelini. Kako shvaćate ulogu ovakvog oblika umjetničkog djelovanja u suvremenom društvu?

Rena i Vladan: Nasuprot dominantnom okruženju hiperproizvodnje prodavljivog umetničkog predmeta, mi želimo da razmišljamo o upotrebnoj vrednosti umetnosti i da razvijemo širu društvenu praksu za njenu specifičnu upotrebu. U tom procesu se trudimo da zakoračimo izvan sveta savremene umetnosti i da razvijemo koliko je moguće širu društvenu praksu i uticaj, što onda obično znači imati i političko delovanje. U slučaju da se prestup desi, aktivacija umetničkog procesa se može vršiti kroz „političku upotrebnu vrednost“, a ne isključivo kroz razmensku vrednost i tržište umetnosti. Od važnosti za naš rad je učešće raznih „ne-umetničkih“ činilaca u proizvodnji, distribuciji i recepciji našeg rada.

Mi pokušavamo tokom procesa umetničkog istraživanja da izgradimo odnos prema najvažnijim ekonomskim, ideološkim i političkim aspektima merodavnim za dato istraživanje. Pokušavamo da se pri istraživanju držimo kritičke metode koja preispituje institucionalna i etablirana tumačenja. Zbog toga u obzir uzimamo da

svaka institucionalizacija, bila ona u polju umetnosti, nauke ili ekonomije, podrazumeva stvaranje određene ideologije, koja pak utiče na tumačenja, na samo istraživanje, na metodu a na kraju i na finalni rezultat. S druge strane, "transformativna praksa" za koju se mi zalažemo ima odliku da kritički obrađuje postojeće ideologije i formacije. Ne kažemo da ćemo uvek uspeti uspostaviti kritičku metodu tokom istraživanja, jer postoje fiksirane institucionalne ideologije. Kroz konkretno testiranje upotrebne vrednosti nekog istraživanja za određenu svrhu, dobijamo jasan pokazatelj da li idemo u dobrom pravcu ili ne. Svakakav umetnički postupak je tokom istraživanja legitiman, ali i umetnički postupak treba posmatrati kao funkcionalni element u konkretnim društvenim protivurečnostima, izbegavajući sada stvaranje neke nove brendirane umetničke ideologije.

Alma: Pričajte nam o vašem konceptu "predmetnosti" i materijalnog u umjetničkoj produkciji? Koje su vaše strategije djelovanja u tom smislu i načini vizualizacije i prenošenja umjetničkih ideja i koncepata?

Rena i Vladan: Ne može se reći da smo izumeli nekakav potpuno naš umetnički koncept predmetnosti i materijalnog. Dok smo konceptualizovali *Abecedu* inspirisali smo se radije s nekim već poznatim, ali danas nedovoljno prisutnim konceptima i idejama, poput Ernst Blochovog "militantnog optimizma" o kome je on pisao nakon završetka Drugog svetskog rata. Kreativni odnos u kome su podjednako učestvovali radnici i umetnici, nas je podsećao na Blochov "optimizam". Bloch takođe piše o Epikurovom poimanju atoma, o čemu je razmišljao i mladi Marx. Za Epikura je važna ona osobina atoma da slobodno odstupaju sa unapred zacrtane putanje. Iznenadno skretanje atoma u nepoznatom smeru, momenat je potencijalnog stvaranja u kome se materija transformiše.

S druge strane konstruktivisti poput pisca Sergeja Tretjakova su pozivali na književnost o stvarima umesto tradicionalnog pisanja o ličnostima i herojima. Izazov za naš rad je stoga bio kako predstaviti odnos optimizma iz prošlosti iz kojeg je transformisana materija, koja je na čudnovat način skliznula sa zacrtane putanje. Pomislili smo da se u vizuelnom obliku glas materije može čuti ako učinimo vidljivim

znakovno pismo nastalo od nađenog materijala, odnosno od obrisu skulptura. Koliko god to apstraktno zvučalo, uloga umetničkog postupka je ovde takva da za materiju učini njen glas vidljivim. Potrebno je bilo da se obratimo izvornim konceptima i idejama radikalnog materijalizma da bi osmislili i sproveli dobijeni postupak.

Alma: Kako vidite i razumijete život umjetnika danas u ovoj našoj regiji? Bliže gledano, zanima nas i suvremena umjetnička scena u Beogradu i Srbiji iz vašeg rakursa? Koja bi bila vaša poruka budućim i aktualnim umjetnicima mlađe generacije?

Rena i Vladan: Važno je da se u ovom trenutku pokrenulo niz dobrih saopštenja s kojima se ukazuje na nesiguran status umetnika u krizi. Pomenućemo *Dosta je rezova!* iz Hrvatske, NKSS i ULUS iz Srbije, od skoro aktivan u pozitivnom pravcu. Oni su reagovali na taj način da zahtevaju da se umetnicima pokriju nadoknade jer je veliki deo umetnika i umetnica ostao sada bez osnovnih sredstava za život i rad. Smatramo da je važno organizovati se unutar struke, ali je takođe bitno organizovati se i izvan struke sa svim onim prekarnim radnicima i progresivnim sindikatima koji vode slične borbe. Ova konkretna preporuka važi kako za umetnike u svetu tako i za kolege i kolegice iz regiona.

Odlika našeg regiona, pa time i Srbije ili Beograda je u tome da se zahteva profitni okvir kroz turizam i kreativne industrije u kome bi kultura i umetnost trebalo da se reprodukuju. Izgleda nam kao da je mantra kreativnih industrija trenutno na izdisaju. Nadamo se da je mnogima postalo jasno da bez javnog interesa i javnih sredstava za kulturu nema opstanka za kulturu i umetnost. U Nemačkoj je na primer od strane strukovnih organizacija predloženo da se samostalnim umetnicima obezbedi osnovni dohodak. Čak i da se ovo tamo desi, pitanje je da li su druge zemlje, a pogotovu naše u regionu u mogućnosti da izdejtstvuju isto. Mislimo da bi zagarrantovan osnovni dohodak, odnosno dostojanstven dohodak za sve umetnike i umetnice u regionu bilo dobro rešenje koje bi popravilo njihov nesigurni status. Nikako se iz tog zahteva ne trebaju izuzimati svi drugi radnici i radnice, jer je dostojanstvena zarada danas izuzetno važna stvar za koju treba da se borimo.